

MASARYKOVA UNIVERZITA PRÁVNICKÁ FAKULTA

Právo a revoluce ke kontinuitě a diskontinuitě státu a práva

(provází Ondřej Horák)

Boj o živé právo

tři způsoby řešení právních otázek, tři pohledy na právo:

■ 1) pozitivistický („má být“)

■ 2) sociologický („je“)

■ 3) přirozenoprávní („mělo by být“)

■ rozdílná východiska, ale v praxi se doplňují a prostupují

„Jeho podstata zůstává stále táž, mění se jen jeho forma a úseky na nichž se odehrává; neboť někdy se vede skrytě, jindy zjevně; jednou se svádí na půdě zákonodárství, podruhé aplikace, potřetí zase na půdě theorie.“

/TOMSA, Bohuš. O živé právo. In: Právní praxe, 1944/45, roč. 9, č. 1, s. 3-4./

Revoluce 1848-1948

„Geling es, ist es Heldentat, misslingt es, ist es Hochverrat.“

1848

1918

1945

1948

Jaro národů

převrat

obnova

puč

„vítězný“ březem

říjen

květen

únor

občanská a národní

československá

národodemo.

lido-demo.

Normativita vs. Fakticita

normativní síla skutečnosti (G. Jellinek)

Pilíře čsl. revoluce

„...československá revoluce stojí na třech pilířích, jimiž byly státní převrat, pozemková reforma a přijetí ústavy“. Ferdinand Peroutka

*/Budování státu II. Československá republika v letech popřevratových.
Praha: František Borový, 1934, s. 564./*

- vzájemné provázané události a s nimi spojené právní předpisy
- rozměr právní, politický a společenský

I. Revoluce 1918 a vznik Československa

- „naše velké osmičky“, den „D“ našich dějin
- odlišnost přístupu právníka a historika (stejně téma x jiné otázky, stejné otázky x jiné odpovědi)
- „O žádném dni nebylo u nás tolik napsáno. Často však jakoby proto, abychom pořádně nevěděli, co se vlastně dělo.“
A. Klimek /*Říjen 1918. Vznik Československa*. Praha: Paseka, 1998, s. 182./
- 28. říjen očima právníka a historika
- čím začne historik? počasím (a hned spor...)
- zaměříme se na skutečné (tedy právní:) problémy a spory:
vznik státu, recepce, unifikace, kontinuita/diskontinuita

Spor č. 1: Kdy vzniklo Československo?

- problém teoretický (MPV) i praktický (reparace)
- vznik státu (úz., ob., veř. moc x uznání)
- řada názorů a teorií, minimálně 15 různých dat (1918-20)
- FR 29.6., VB 9.8., USA 2.9., It. 3.9. (zpětně k 21.4.), Jap. 9.9., Nár. Rad. Čsl. 14.10., FR 15. 10., Wash. Dek. 18.10., Vyh. Sam. St. 28.10., (Mar. Dek. 30.10.), Navr. Žen. Jed. 5.11., (Vyh. Rep. 14.11.), Ver. Konf. 18.1.19, SG. Sml. 10.9.19 (16.7.20)
- František WEYR v posudku pro prezidenta Masaryka (28.10.)
- Emil SOBOTA: „antropomorfní“ teorie (přirovnání k člověku)

Spor č. 2: První čsl. zákon

- Zákon o zřízení samostatného státu čsl. neboli recepční zákon (norma): „hard case“ první republiky
- autorem dr. Alois RAŠÍN (1867-1923): kompilace, z návrhu ústavy Ferdinanda Pantůčka z října 1918 (33 čl., využita preambule a šest článků) - k přípravě viz *Paměti* (1929)
- *vyhlášení*: ve čtyřech různých variantách a také v různých formách (ústně, tiskem, letáky, ve Sbírce)
- *slovenská verze*: odpovídá původní podobě zákona, navíc zohledňuje slovenské poměry

Zákon o zřízení samostatného státu československého

Zákon Národního výboru čsl. čís. 11 Sb. z. a n. z 28. 10. 1918

Samostatný stát československý vstoupil v život. Aby byla zachována souvislost dosavadního právního řádu se stavem novým, aby nenastaly zmatky a upraven byl nerušený přechod k novému státnímu životu, nařizuje Národní výbor jménem československého národa jako vykonavatel státní svrchovanosti toto:

Čl.1

Státní formu československého státu určí Národní shromáždění ve srozumění s Československou Národní radou v Paříži. Orgánem jednomyslné vůle národa a také vykonavatelem státní svrchovanosti je Národní výbor.

Štátnu formu československého štátu určia: Národné Zhromaždenie s československou Národnou Radou v Paríži, ako orgány jednomyselnej vôle národa. Kým sa tak stane, vykonáva štátnu zvrchovanosť vo vnútorných veciach Národný výbor.

Čl. 2

Veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti.

Všetky doterajšie zemské a ríšske zákony a nariadenia ostávajú na ten čas v platnosti.

Čl. 3

Všechny úřady samosprávné, státní a župní, ústavy státní, zemské, okresní a zejména i obecní jsou podřízeny Národnímu výboru a prozatím úřadují a jednají dle dosavadních platných zákonů a nařízení.

Všetky úrady samosprávne, štátne a župné, ústavy štátne, zemské, okresné, župné a obecné podriadené sú Národnému Výboru; na ten čas úradujú a jednajú podľa platných zákonov a nariadení dosiaľ platných, teda na území slovenskom podľa XLIV. čl. z roku 1868 jazykom slovenským.

Čl. 4

Zákon tento nabývá účinnosti dnešním dnem.

Zákon tento vstupuje do života dnešným dňom.

Čl. 5

Národnému výboru se ukládá, aby tento zákon provedl.

Predsedníctvu Národného Výboru sa ukladá, aby tento zákon previedol.

Spor č. 3: Recepce aneb co vlastně platilo po 28. říjnu?

- to nikdo nevěděl..., různé názory, výklad recepční normy
- **čl. 2: Veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti.**
- právní dualismus, dočasně trialismus (Hlučínsko, 1920)
- „revoluční“ právo (až do účinnosti Ústavní listiny, tj. do 6. 3. 1920), „negativní normotvorba“ Nejvyšších soudů, „recepční“ judikatura (viz dále dvě kauzy), teleologické výklady („recipováno bylo to, co je v zájmu státu“)

Názory na recepci

- *Jaromír SEDLÁČEK (1885-1945)*: novým nejvyšším normotvorným a nařizovacím orgánem státu Národní výbor a všechna ustanovení dosavadního platného řádu, která tomu odporovala, pozbyla platnosti.

/Ústavní listina a občanský zákoník. In Naše právo a stát. Praha 1928, s. 90./

- *Nejvyšší soud (Vážný civ. 7751)*: úvodní věta preambule recepční normy - „samostatný stát československý vstoupil v život“ - podle něj nepřipouští, aby „zůstaly v platnosti ony říšské zákony rakouské, jež se s existencí a samostatností nově zřízeného československého státu nesrovnávají...“.

/Rozhodnutí z 3. února 1928, R II 28/28. In VÁŽNÝ, František (ed.). Rozhodnutí nejvyššího soudu ČSR ve věcech občanských. X. 1928. Praha, s. 177-178./

Jak jinak?

- **Zákon čis. 1/1939 Sl. z. zo dňa 14. marca 1939, o *samostatnom Slovenskom štáte***

§ 3

Všetky doterajšie zákony, nariadenia a opatrenia ostávajú v platnosti so zmenami, ktoré vyplývajú z ducha samostatnosti Slovenského národa.

- **Nariadenie Slovenskej národnej rady čis. 1/1944 Sb. n. SNR zo dňa 1. 9. 1944, o *vykonávaní zákonodarnej, vládnej a výkonnej moci na Slovensku***

§ 2

Všetky zákony, nariadenia a opatrenia ostávajú v platnosti, pokiaľ neodporujú duchu republikánsko-demokratickému.

Spor č. 3.1: Kauza „státní jazyk v ČSR po 28. říjnu“

■ *Zák. čís. 142/1867 ř. z., o všeobecných právech státních občanů*

čl. 2: Před zákonem jsou si všichni státní občané rovni.

čl. 19: Všechny národní kmeny jsou rovnoprávné a každý národní kmen má nedotknutelné právo na hájení a péči o jeho národnost a jazyk.

Rovnoprávnost všech v zemi běžných jazyků ve školách, úřadech a ve veřejném životě je uznávána státem. ...

■ *Boh. adm. VI/1919*: plenimární usnesení NSS ze dne 19. března 1919, kde soud vyložil oblast jazykového práva v souvislosti se vznikem samostatného československého státu

„Převratem z 28. října 1918 nastala změna důsledkem toho, že bylo dlužno československý národ pokládati za státotvorný živel nového státu, a že proto řeč česká (slovenská) stala se jazykem, v němž stát svými orgány projevuje svou vůli, či že řeč česká (slovenská) nabyla významu, který měly dříve fakticky, a v Uhrách podle zákona, řeč německá a maďarská.“

Spor č. 3.2: Kauza „Liechtensteinové“

- ***Vážný civ. 7751 a 8982***: spor, zda byl recipován zák. čís. 15/1893 ř. z. ze dne 12. ledna 1893, publikující liechtensteinskou rodinnou smlouvu ze dne 1. srpna 1842.
- Obsahem rodinné smlouvy byla úprava postavení knížecího rodu jako panující dynastie, propojení funkce panovníka a regenta rodu či vztah jednotlivých agnátů k panujícímu knížeti.
- Argumentace NS: zákon nemohl být zachován „zákon ze dne 12. ledna 1893, jenž podle obsahu svého není vůbec dán v zájmu zdejším, nýbrž čiře v zájmu knížectví Liechtensteinského a jeho dynastie a který by byl československému státu, aspoň jistotně nyní jeho pozemkové reformě, spíše na škodu ...“

II. *Kontinuita nebo diskontinuita (1918)?*

- ideologický, teoretický i praktický rozměr
- různé teorie, některé odlišovaly „stát“ a „právo“
- normativní škola (stát = právní řád)
- po roce 1918: formální diskontinuita a materiální kontinuita
F. WEYR /*Soustava čsl. práva státního. Praha: F. Borový, 1924, s. 53n.*
- Viktor KNAPP: úplná recepce, kontinuita práva
*/Dvě cesty československého práva: kontinuita a diskontinuita (1918, 1945).
In Právník, 1979, roč. 118, s. 270-283./*

III. Jací jsme?

„Národní povahy“, mýty a stereotypy

„Okolnost, že jsme dětmi husitů je zcela bezvýznamná ve srovnání s faktem, že jsme potomky spořádaných a poslušných CaK občanů.“ Ferdinand Peroutka

/ Jací jsme. 2. vyd. Praha: F. Borový, 1934, s. 9. /

Děkujeme za pozornost